

VÝROČÍ

Pocta k životnímu jubileu profesora Jiřího Boguszaka

Miloš Večeřa*

I.

Při příležitosti významného jubilea sedmdesáti pěti let předního českého právního teoretika a právního vědce prof. JUDr. Jiřího Boguszaka, DrSc. uspořádalo České sdružení pro právní a sociální filozofii (IVR) dne 24. ledna 2002 v zasedací místnosti Ústavu státu a práva Akademie věd ČR v Praze slavnostní zasedání, na němž prof. JUDr. Jiří Boguszak, DrSc. přednesl přednášku na téma „Právo a postmoderna“, ve které se zabýval postmoderními pohledy na právo.

II.

Přednášce předcházelo seznámení se základními životopisnými údaji, celoživotním dílem a přínosem prof. Boguszaka v oblasti právní vědy, které přednesl prof. JUDr. Aleš Gerloch, CSc., vedoucí katedry teorie práva a právních učení Právnické fakulty UK. Z předneseného laudatia je třeba zmínit alespoň některé základní myšlenky.

Prof. Boguszak se narodil 13. ledna 1927 v Praze a po maturitě v roce 1946 studoval na Právnické fakultě Univerzity Karlovy v Praze, kterou absolvoval v roce 1950 s titulem doktor práv (JUDr.). Již během studií se rozhodl pro vědeckou a pedagogickou dráhu, v čemž ho významně ovlivnil prof. Bohuslav Tomsa, jehož vědecký seminář navštěvoval. Na Právnické fakultě se jako pedagog věnoval nově konstituovanému oboru teorie státu a práva s pozdějšími vědeckými přesahy i do oblasti ústavního práva a obecné části správního

práva. Své znalosti si prohluboval dalším studiem, četnými vědeckými debatami a polemikami s kolegy z oblasti české a československé právní vědy a zahraničními studijními pobyty, mezi nimiž patřilo k nejvýznamnějším studium na Mezinárodní fakultě pro výuku srovnávacího práva ve Štrasburku (1962) a na Mezinárodní fakultě srovnávacího práva v Lucemburku (1963). Ve třiceti letech se stal prof. Boguszak kandidátem právních věd (1957), na základě úspěšného habilitačního řízení byl ve třiceti dvou letech jmenován docentem teorie státu a práva (1959) a rok poté převzal vedení katedry teorie státu a práva. Ve čtyřiceti letech se po obhajobě doktorské disertační práce „Státoprávní záruky demokracie“ (spoluautorem byl prof. Zdeněk Jičínský) stal doktorem právních věd (1967) a následně byl v historickém roce 1968 jmenován řádným profesorem v oboru teorie státu a práva. V roce 1970 však byl nucen z politických důvodů z Právnické fakulty UK odejít, čímž se uzavřelo první významné období jeho vědecké a pedagogické činnosti.

Z tohoto období je třeba připomenout významnou monografii „Základy socialistické zákonnosti v ČSSR“ (1963) a zejména dvoudílnou učebnici kolektivu autorů „Teorie státu a práva“, jejímž byl vědeckým redaktorem a na níž měl největší autorský podíl. Její první synteticko-analytický díl vyšel v roce 1967 a druhý historicko-syntetický díl v roce 1968. Tato učebnice významně ovlivnila studenty práv ve společensky a politicky bouřlivém období let 1968–1969 a zůstala předmětem zájmu všech, kteří se blíže věnovali teoretickým otázkám z oblasti státu a práva i poté, kdy byla počátkem sedmdesátých let oficiálně zakázána.

* Doc. JUDr. et. PhDr. Miloš Večeřa, CSc., Katedra právní teorie Právnické fakulty Masarykovy univerzity, Brno

Tyto a četné další Boguszakovy práce je nutno hodnotit v historickém kontextu té doby, ve svém souhrnu však jeho literární produkce z druhé poloviny šedesátých let již v podstatě postulovala znaky, strukturální charakteristiky a záruky recentního právního státu. Právě proto sloužila Boguszakova díla jako významný informační zdroj pro studenty i v prvních letech po roce 1989.

V roce 1968 bylo významným momentem v životě a práci prof. Boguszaka jeho aktivní členství ve vládní komisi pro federalizaci státu. Jeho koncepce státoprávního soužití českého a slovenského národa na principu v podstatě konfederativním a posléze jeho text návrhu federativní ústavy byly publikovány v časopise Právník a po více než dvaceti letech se tato problematika stala opět aktuální při snahách o rozdělení federativního státu začátkem devadesátých let. Z odborných aktivit druhé poloviny šedesátých let je třeba připomenout i záslušnou činnost redaktora časopisu Právník a časopisu Acta Universitatis Carolinae – Iuridica.

Po nuceném odchodu z Právnické fakulty v roce 1970 pracoval J. Boguszak na základě krátkodobých smluv jako odborný pracovník Ústavu filozofie a sociologie ČSAV (1970–1972). Po roce 1972 odešel do Ústavu státní správy, kde vědecky přežíval období tzv. normalizace.

Po listopadu 1989 byl prof. Boguszak plně odborně, politicky a lidsky rehabilitován. Vrací se jako profesor na Právnickou fakultu UK a významně se vedle pedagogické práce zapojil i do intenzivních legislativních prací v letech 1990–1992. V letech 1990 působil jako ředitel Ústavu státní správy, poté na Úřadu vlády ČSFR jako poradce místopředsedy vlády pro legislativu P. Rychetského. Záslušný byl zvláště jeho podíl na přípravě stěžejního ústavně právního dokumentu schváleného Federálním shromážděním v lednu 1991: Listiny základních práv a svobod, která byla od ledna 1993 převzata do ústavního pořádku České republiky. Výrazně v té době participoval při řešení státoprávních otázek a vedl odbornou pracovní komisi pro vypracování nové, bohužel však již nepřijaté, Ústavy československé federace. Po roce 1992 se prof. Boguszak plně pedagogicky a vědecky zapojil do činnosti Právnické fakulty a její katedry teorie práva a právních učení, kterou v letech 1996–2001 opět vedl. Má hlavní spoluautorský podíl na třech učebnicích Teorie práva vydaných v letech 1996–2001. Intenzivně se také věnuje výchově mladých nadějných právních vědců. Je stále publikačně aktivní, kdy celkový rozsah jeho publikací již přesáhl 200 titulů, a aktivně se účastní vědeckých konferencí doma i v zahraničí.

III.

Po odeznění slavnostního laudatia předal místopředseda Českého sdružení IVR doc. Večeřa, který řídil průběh slavnostního zasedání, slovo prof. Boguszakovi k proslovení přednášky „Právo a postmoderna“. Ve své přednášce se prof. Boguszak nejprve zabýval pojmovými a společenskými kontexty postmodernismu. Ukázal vývoj názorů v pracích představitelů tohoto směru jako jsou F. Lyotard a M. Foucault a zmínil i myšlenkové promítnutí těchto pohledů v přírodních a humanitních vědách a konkrétně pak v právní vědě. Uvedl při té příležitosti stanoviska a názory právních vědců zabývajících se ve svých pracích konsekvencemi postmoderního přístupu a důsledky prosazující se postmoderní situace na právo a život práva a rovněž na stát a jeho fungování. Jde zejména o práce Jiřího Příbáně, Eduarda Bárányho, Josefa Macura a dalších. Položil si při té příležitosti otázku, zda změny, ke kterým dnes dochází v právní oblasti, jako je nárůst delegovaného zákonodárství, změny v řadě právních institutů či změny v postavení soudců, lze považovat za projev postmoderní situace nebo jiných příčin. Poukázal dále na gnoseologické důsledky postmoderního pohledu, projevující se zvláště v odmítání klasického pojetí pravdy a relativizaci poznání vůbec. Současně poukázal na změny ve fungování státu a dělbě moci a na souvislosti vstupu kandidátských států do Evropské unie. Vystoupení prof. Boguszaka neusilovalo o zaujetí jednoznačného stanoviska k nastoleným otázkám, ale chtělo spíše provést rekapitulaci otázek a problémů, které je třeba podrobit vědeckému diskurzu.

Polemicky formulované okruhy problémů vyvolaly návazně obsáhlou diskusi, do které se zapojila většina přítomných posluchačů, mezi nimiž byli zastoupeni představitelé teorie a filozofie práva, pozitivně právních disciplín, právní sociologie a politologie z pražských a brněnských vysokoškolských a vědeckých pracovišť. Slavnostní zasedání k počtě životního jubilea prof. Boguszaka ukončil místopředseda Českého sdružení IVR doc. Večeřa, který popřál jubilantovi do dalších let hodně zdraví a tvůrčích podnětů. Při příležitosti životního jubilea prof. Boguszaka vydává Právnická fakulta UK v nakladatelství Karolinum sborník vědeckých prací pod názvem „Teoretické problémy práva na prahu 21. století (Pocta k 75. narozeninám prof. JUDr. Jiřího Boguszaka, DrSc.)“, do něhož přispělo přes dvacet předních představitelů právní teorie a právní vědy.